

A. THAYER MAHAN, *Deniz Harbi Üzerine: Mahan'a Göre Deniz Harbi*, İstanbul, 2013, Doruk Yayıncılık, 288 sayfa. Çev.: Dz. Kur. Alb. A. Tunçer Büyükonat. ISBN: 9789755535968

Erkan KURUL*

Dünya üzerindeki coğrafi alanlar jeolojik bir bütünlük içerisinde ele alınarak incelendiği takdirde denizler-göllerin yeryüzünde kapladığı yüzölçümünün oranı %79 iken, karasal alanlar %21'dir. Kara sularının dünyanın yüzölçümü üzerinde açık arayla sahip olduğu bu üstünlük, insanlığın varoluşundan günümüze kadarki tüm süreçte ulusal-evrensel hâkimiyet mücadelesi veren bütün güç odaklarının göz önünde tuttuğu bir durum halini almıştır. Bu doğrultuda bölgesel-ulusal liderlik politikası amaçlayan bütün toplumlar bu hedeflerine kendilerini ulaştıracak en önemli basamağın etkili bir deniz gücüne sahip olmaktan geçtiğini idrak etmişlerdir. Bu perspektifte de kara sularını sahip olduğu deniz kuvvetleriyle kontrolü altına almayı becerebilen ve buna ek olarak güçlü bir deniz ticaret filosunu da elinde bulundurabilen bir ülkenin dünyanın bütün zenginliklerinden rahatça ve özgürce payını alabileceği kabul edilen bir gerçek halini almıştır.

İnceleme altına alınan bu eser tarihten günümüze denizcilik tarihi, stratejisi ve politikası üzerine son derece önemli çalışmalarda imzası bulunan Emekli Tuğamiral Alfred Thayer Mahan'ın yazmış olduğu on beş kitabın en önemli bölümlerini içermektedir. ABD Deniz Harp Okulu Öğretim Üyelerinden Allan Westcott editörlüğünde Mahan'ın ölümünden beş yıl sonra derlenmiş olan çalışma, *Mahan on Naval Warfare* başlığıyla ilk olarak 1918'de yayımlanmış ve 2013 yılında da (E) Dz. Kur. Alb. A. Tunçer Büyükonat tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Eser denizcilik literatürü ve terminolojisiyle ilgili çevirmen Büyükonat tarafından kaleme alınmış bir ön bilgilendirme yazısının yer aldığı *Çevirenin Önsözü* (13-14) kısmıyla başlamaktadır. Çalışmaya eklenmiş diğer bir kısım, *Giriş* (15-26) ise Alfred Thayer Mahan'ın editör A. Westcott tarafından yazılmış olan kısa bir biyografisini içermektedir.

Deniz Prensipleri (27-125) eserin ilk bölümüdür ve on dört alt başlık altında sınıflandırılmaktadır. *Tarihi İncelemenin Önemi* (29-31) adlı ilk alt başlıkta yazar deniz gücünün tarihsel süreçteki öneminin günümüz denizcilik anlayışı üzerindeki paralel etkisi üzerine bir ön değerlendirmede bulunmaktadır. *Teorik Eğitime Karşı Uygulamalı Eğitim* (32-37) denizcilik ihtisası konusunda teorik ve pratik eğitim anlayışlarını negatif ve pozitif yönleriyle incelemektedir. *Deniz Gücünün Unsurları* (37-62) alt başlığında da ülkelerin sahip oldukları deniz gücünü etkileyen coğrafi, fiziki-iklimsel yapısı, yüzölçümü genişliği, nüfus yoğunluğu, halkın karakteri ve hükümet anlayışı gibi başlıca etmenler inceleme altına alınmaktadır. *Terimlerin Tanımı* (62) alt başlığında, askeri denizcilik terminolojisinde yer alan strateji, taktik ve lojistik gibi terimler tanımlanmaktadır. *Temel Prensipler* (62-76)'de ise denizci bir ülkenin komşu ya da civar topraklardaki ülkelere göre sahip olduğu stratejik konumu, iç hat bağlantılarının kullanılabilirliği, ulaştırma sisteminin yeterliliği ve savaş durumuna karşı konsantresyon yoğunluğu gibi birincil

*Arş., Gör., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Antalya, erkankurul@akdeniz.edu.tr

faktörler bir deniz harbinin gidişatına yön veren temel prensipler olarak inceleme altına alınmaktadır.

Stratejik Mevkiler (76-82) altıncı alt başlığında bir bölgenin stratejik konumunun önemini belirleyen üç ana faktör –konum, askeri kuvvet ve doğal kaynaklar- irdelenmektedir. *Stratejik Hatlar*'da (82-84) deniz harbine yön veren en kayda değer etkenlerden biri olarak yerel-ulusal deniz ulaşımının önemi vurgulanır. *Taaruzi Harekât* (84-90) alt başlığında deniz savaşı sırasında yenilgiye uğratılan ve geri çekilmeye mecbur bırakılan düşman filosunun tamamıyla yok edilmesi ve bu filolara hizmet veren ikmal üslerinin de bu süreçte kullanılmaz hale getirilmesi gerekliliği üzerine bilgi verilmektedir. *Savunmanın Değeri* (90-93) alt başlığında, deniz harbi sırasında taarruza karşı alınan savunma önlemleri ve bu önlemlerin önemi değerlendirilir. *Ticaretin Tahribi ve Abluka* (93-99) düşman deniz ticaretinin imhasına yönelik özel harekâtların icra edilmesi ve bu eylemlerin harbin gidişatına ve de sonuçlarına nasıl etki edeceği konusunda yazarın görüşlerini açıklar.

Meksika Körfezi ve Karayib Denizinin Stratejik Özellikleri (99-108) adlı on birinci alt başlıkta yazar bu iki coğrafi alanın deniz kuvvetleri açısından önem arz eden jeopolitik-stratejik özelliklerinin genel bir değerlendirmesini yapar. *Deniz Kuvvetleri Yönetiminin Prensipleri* (108-117) alt başlığında ise askeri denizcilik uygulamaları yönetimi ve taktik organizasyonu tertibi konularında lider olan iki ülke, ABD ve İngiltere, ulusal deniz kuvvetlerinin faaliyetleri perspektifinde negatif ve pozitif özellikleriyle mercek altına alınmaktadır. *Askeri İtaat Kuralı* (117-119) askeri nizamın temelinde yer alan emir-komuta kademesinde üst merciler tarafından verilen emirlerin ast kuvvetler tarafından uygulanması gerekliliği üzerine bilgi vermektedir. Birinci bölümün son alt başlığı *Deniz Harbine Hazır Olma* (119-124) herhangi bir deniz harbi öncesinde donanmaya üs olarak hizmet verecek olan ikmal noktalarının oluşturulması, düşman birliklerinin kıyı bölgelere yapacağı kuşatma-bombardıman hareketlarına karşı sahil savunma sisteminin organize edilmesi ve de düşman donanmasını tamamıyla yok etme kabiliyetine sahip taarruzi askeri kuvvetlerin tertibi gibi konuları ele almaktadır.

Tarihte Deniz Gücü (125-232) isimli ikinci bölüm on beş alt başlıktan oluşmakta ve deniz gücünün tarihsel sürece olan etkilerini Yeni-Yakın çağda yaşanmış deniz harpleri-kuşatmaları ışığında ele almaktadır. *İzolasyondan Tükenen Bir Millet* (127-129) on beşinci alt başlığında XIV. Louis (1643-1715 yılları arasında 72 yıl hüküm sürmüştür) yönetimindeki Fransa örneğinde, bir ülkenin dünya ile ilişkisini keserek varlığını sürdüremeyeceği ve diğer halklar-uluslarla irtibata geçmenin ve kendi varlığını yenilemenin en kolay yolunun denizden geçtiği düşüncesi okuyucuya sunulmaktadır. *İngiliz Deniz Gücünün Büyümesi* (130-134) 1715 yılındaki Utrecht Barışı'ndan 1815 yılına kadarki yüz yıllık süreçte İngiltere'nin gelişen ve değişen deniz gücü yetkinliğinin analizini sunmaktadır. *Yedi Yıl Savaşının Sonuçları* (134-139) alt başlığında 1756-1763 yılları arasındaki süreçte İngiltere-Fransa ve her iki tarafın müttefikleri arasında yaşanmış bir dizi askeri çatışma ve bu çatışmaların nedenleri-sonuçları ele alınmaktadır.

Deniz Taktiklerinde On Sekizinci Yüzyıl Şekilciliği (140-142) alt başlığında Fransa ve İngiltere gibi deniz kuvvetleri açısından lider olan iki ülkenin denizcilik anlayışlarındaki şeklen doğru ancak içerik bakımından eksik olarak yorumlanan büyük değişimler vurgulanmaktadır. On dokuzuncu alt başlık *Yeni Taktikler* (142-146) İngiliz ve Fransız donanmalarının iki amirali, George Brydges Rodney ve Luc Urbain Bouëxic Comte de Guichen'in deniz savaşı alanında geliştirdikleri yenilikçi taktiksel anlayışlarını inceleme altına almaktadır. *Amerikan İhtilalinde (Bağımsızlık Savaşında) Deniz Gücü* (146-150) alt başlığı ABD'nin 1781 yılında Britanya İmparatorluğu'ndan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesinde çok büyük katkısı bulunan deniz gücü üstünlüğünün üzerine eğilmektedir. *Fransız Deniz Kuvvetleri İhtilal Nedeniyle Demoralize Oldu*

(151-153) alt başlığında Amerikan İhtilali'nde İngiltere'nin karşısında, ABD ile birlikte mücadele eden Fransa'nın bu savaşta vermiş olduğu büyük desteğe rağmen bir kazanç elde edemeyerek güç kaybetmesi ve deniz kuvvetlerinin de bu süreçte demoralize oluşu hakkında bilgi verilir. *Howe'un 1 Haziran 1794 Zaferi* (153-159) İngiliz Amiral Richard Howe'un eski gücünü yitiren Fransız Donanması'na karşı 1794 yılında kazanmış olduğu zafer hakkında değerlendirilmedi bulunur.

Nelson'un Kopenhag'daki Stratejisi (159-165) yirmi üçüncü alt başlığında, denizlerde giderek daha etkili bir güce sahip olan Amiral Horatio Nelson komutasındaki İngiliz Donanması ile Fransa'nın desteğiyle kurulan Rusya-İsveç ve Danimarka birleşik donanmalarının Danimarka'nın başkenti Kopenhag şehri açıklarındaki çarpışması hakkında bilgi verilir. *İngiltere'nin Birinci Savunma Hattı* (165-168) Napolyon komutasında yayılmacı bir politika güden Fransız deniz gücüne karşı İngiltere'nin Amiral Nelson önderliğinde oluşturulduğu savunma hattını mercek altına alır. Eserin yirmi beşinci alt başlığı *Trafalgar Muharebesi*'nde (168-194) Mahan, 21 Ekim 1805'te İngiliz-Fransız donanmaları arasında İspanya'nın güneyindeki Trafalgar Burnu'nun batısında vuku bulan ve İngiltere'nin ezici üstünlüğüyle sona eren deniz muharebesinin nedenleri, gidişatı ve sonuçlarıyla beraber genel bir değerlendirmesini yapar.

1812 Harbinin Genel Stratejisi (194-203) alt başlığında ABD ve İngiltere arasında üç yıl sürmüş olan ve 24 Aralık 1814'te taraflar arasında imzalanan Gent Antlaşması (antlaşma sonrası genel olarak iki ülke arasındaki ilişkiler *status quo ante bellum* durumuna geldi.) ile sona erdirilen deniz harbi hakkında bilgi verilir. *İspanya ile Savaşın Çıkarılan Dersler* (203-209)'de 1898 yılındaki İspanya-ABD Savaşı'nın neticelerinden yola çıkılarak, bir ülkenin donanmaya sahip oluşunun o ülke için herhangi bir harp durumunda zafer getirecek bir üstünlük oluşturmasa da düşmanı tehdit edebilecek-caydırarak bir unsur olarak göz önünde bulundurulması gerekliliği üzerinde durulur. *Santiago Ablukası* (209-213) ABD deniz kuvvetleri karşısında yenilgiye uğrayan İspanya Donanması'nın Küba'nın Santiago Limanı'na geri çekilişini ve bunun sonucunda ABD Donanması'nın İspanya Donanması'na karşı yürütmüş olduğu abluka harekâtını inceler. "*Donanma Varlığı*" ve "*Kale Donanması*" (213-227) alt başlığında 1904-1905 yılları arasında Rusya ile Japonya arasında meydana gelen Rus-Japon Harbi'nde Rus Donanması tarafından benimsenen "*Kale Donanması*" ve İngiliz deniz gücünün benimsediği "*Donanma Varlığı*" anlayışları askeri denizcilik stratejisinin temelinde yer alan iki zıt kutup olarak birbiriyale mukayese edilir. İkinci bölümün son alt başlığı *Rozhestvensky Tsushima (Coşima)'da* (228-232) Rusya'nın İkinci Pasifik Filosu Amirali Rozhestvensky'nin Port Arthur'da kuşatma altında bulunan Rus Donanması'na yardım amacıyla bölgeye sevk edilme sürecini ele alır.

Eserin üçüncü ve son bölümü *Denizci ve Milli Politikalar* (233-283) on alt başlık ışığında incelenmektedir. Bölümün ilk alt başlığı *Yayımla ve Deniz Aşırı Üsler* (235-237) ABD'nin deniz ticaret rotalarını ve ulaşım ağını kontrol altında tutabilmesi açısından ülke kıyılarının periferisinde yer alan adaların ele geçirilmesi gerekliliğini, Hawaii Adası'nın bu amaçla ilhak edilmesi perspektifinde açıklar. *Monroe Doktrininin Uygulanması* (237-242) alt başlığında doktrinin uygulanmasıyla beraber ABD ve İngiltere'de yaşanan siyasi-toplumsal değişimler ve bu süreçte iki ülkenin birbirlerine karşı takındığı ılımlı politik süreç hakkında bilgi verilir. *Birleşik Devletlerde ve Japonyada Değişiklikler* (242-244) alt başlığı Japonya'nın 1894'te Çin'le yaptığı savaşın ardından gelişen ve batılılaşan vizyonunu ABD'deki değişim ve gelişimlere paralel olarak inceleme altına alır. *Pasifikteki Çıkarlarımız* (244-246) alt başlığında Pasifik Okyanusu'nda güç odağı haline gelen iki ülkenin, ABD ve Japonya'nın bölgedeki çıkarları hakkında bir değerlendirme yapılmaktadır. *Alman Devleti ve Tehditi* (246-250) alt başlığı, XX. yüzyılın başlarında Almanya ve İngiltere arasında süre gelen rekabetin sadece

Avrupa politikası için değil, dünya politikası içinde bir tehdit unsuru oluşturuyor olması üzerine bilgi verir.

Ada Ülkesi Olmanın Avantajları (251-256) XIX. ve XX. yüzyıl askeri ve sivil denizciliğinde lider bir ülke halini alan İngiltere örneğinde, bir ada ülkesi olmanın getirilerinin analizini yapar. *Politik Gelişmelerin Deniz Politikasına ve Stratejisine Etkisi* (256-263), bir ülkenin içinde ya da ülkeler arasında meydana gelen siyasi ve politik gelişmelerin o ülkenin ulusal-uluslararası denizcilik politikasını baştan yapılandırmasını ya da güncellemesini gerektireceği hakkında bilgi verir. *Denizde Özel Mallara El Konulması* (263-273) alt başlığında bir milletin içinde yer aldığı deniz harbine ekonomik bakımdan yön verecek olan deniz ticareti sirkülasyonu ve bu sirkülasyonun kesilmesiyle elde edilecek negatif ve pozitif etkiler inceleme altına alınmaktadır. *Harbin Ahlaki Yönü* (273-276) alt başlığı bir deniz harbinin meydana gelmesinde etkin rol oynayan nedenleri, harbin gidişatını ve sonuçlarını ahlaksal perspektiften inceleme altına alır. *Harbin Uygulama Yönü* (277-281) alt başlığında harbin ne gibi durumlarda başvurulması gereken bir eylem olduğu ve harp kararı alınmadan önce uzlaşmaya yönelik atılması gereken adımlar tartışmaya sunulur. Üçüncü bölümün ve aynı zamanda eserin son alt başlığı *Deniz Gücü İçin Gerekçeler* (281-283) denize kıyısı olan ülkelerin donanmalarının hangi amaç-amaçlara (askeri ve ticari deniz-kıyı güvenliğinin sağlanması amacı başta olmak üzere) hizmet etmesi için güçlü ve etkili bir halde tutulması gerektiği üzerine yazarın görüşlerini sunar. Eserin sonunda bulunan *Ekler* (285-288) kısmı ise Alfred Thayer Mahan'ın kronolojik yaşam özeti, akademik ünvanları, basılı eserleri, toplanmış makaleleri ve eserde kullanılan referanslar ile ilgili bilgi vermektedir.

Genel olarak inceleme altına alınan eser, askeri denizcilik tarihi, politikası ve stratejisi konularında yazmış olduğu makale ve kitaplarıyla Alfred Thayer Mahan'ın bu konulardaki görüşlerinin birincil bir kaynağı olarak, son derece önemli bir derleme özelliği taşımaktadır. “*Denizlerin kontrolü ülkelerin gücü ve refahı için gerekli unsurların başında gelir*” ve “*Denizler dünyanın en geniş dolaşım alanlarıdır*” doktrinlerine sahip olan yazar, bu temel eseriyle denizcilik politikalarındaki tecrübelerinin ve askeri denizcilik stratejisi ihtisasının sentez edilmiş bir birikimini okuyucuya sunmaktadır.